

Eurázsia kora és a globális megatrendek szerepe az eurázsiai együttműködésben¹

The Age of Eurasia and Global Megatrends in the Context of Eurasian Cooperation

Horváth Marcell – Boros Eszter – Puhl Györgyi

https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2022.3.5

Összefoglaló: Az utóbbi évtizedek markáns folyamata a multipoláris világrend kialakulása. Az USA mellett hatalmi centrumként a Föld legnagyobb szárazföldje, az eurázsiai szuperkontinens és annak gazdaságai – mindenekelőtt Kína – jelennek meg kihívóként. Ám felmerül a kérdés: hogyan értelmezhető Eurázsia? A tanulmány elsőként ezt vizsgálja meg történelmi és geopolitikai szempontból. Az eurázsiai együttműködés mindig is érvényesült a történelem folyamán: az ősi kínai selyemút az áruk, a tudás, a kultúra és a technológiák cseréjével már időszámításunk előtt ösztönözte az ottani közösségek fejlődését. A különböző, ám rokon Eurázsia-felfogások között Oroszország, Kazahsztán és Törökország is kidolgozta a maga vízióját, Kína pedig – újraélesztve a selyemutat – elindította az Övezet és Út Kezdeményezést (BRI). Ehhez kapcsolódóan arra mutatunk rá, hogy a 21. század megatrendjei jó lehetőséget biztosítanak a BRI által is képviselt, széles értelemben vett eurázsiai együttműködés számára. A tanulmány a fenntarthatóság, a digitalizáció és a pénz jövőjét érintő trendek vizsgálata során arra a következtetésre jut, hogy Európa és Ázsia számára nagy potenciál rejlik a zöldstratégiák közötti szinergiák kiaknázásában. Szintén fontos érdekek fűződnek a technológiai kérdéseket érintő nemzetközi konszenzushoz: a digitális jegybankpénzek terén pedig már közvetlen európai–ázsiai együttműködésre is van példa.

Kulcsszavak: Eurázsia, geopolitika, nemzetközi együttműködés, Kína, megatrendek

1 A tanulmány bővebb formában angolul megjelent a Magyar Nemzeti Bank által 2021. novemberben kiadott *Age of Eurasia – Future Directions of Knowledge, Technology, Money and Sustainable Geoeconomics* című tanulmánykötetben, valamint annak magyar fordításában (Patai és Horváth, 2021).

Abstract: *Over the last decades, a multipolar world order has been on the rise. In addition to the USA as a power hub, the Eurasian supercontinent – the largest landmass on Earth – and its economies, especially China, are emerging as a challenger. But the question arises: how can Eurasia be defined? This paper examines this issue, first from a historical and geopolitical perspective. Eurasian cooperation has always been present in history: the ancient Silk Road stimulated the development of the relevant communities through the exchange of goods, knowledge, culture and technology. Among the different, but interconnected concepts of Eurasia, several countries like Russia, Kazakhstan and Turkey have developed their own Eurasian visions, and China – reviving the old Silk Road – has launched the Belt and Road Initiative (BRI). In connection to this, we show that the 21-century megatrends provide a good opportunity for broad Eurasian cooperation. Examining the trends of sustainability, digitalization and money, the study concludes that there is great potential for Europe and Asia to exploit synergies between green strategies. There are also important interests in an international consensus on the issues of technological progress, and we can already see examples of Eurasian cooperation regarding central bank digital currencies.*

Keywords: *Eurasia, geopolitics, international cooperation, China, megatrends*

Bevezetés

Az elmúlt évtizedekben egyre közkeletűbbé vált az az érvelés, miszerint az Amerikai Egyesült Államok által dominált unilaterális világrend kora a végéhez közelít, és egy új erőter – az óriási szuperkontinens, Eurázsia – emelkedik fel (Frankopan, 2015; Matolcsy, 2019; Khanna, 2019). E gondolat alapját főképp Kína megerősödése szolgáltatja. Azzal, hogy Peking „visszatér a világ színpadára”, vége szakad annak a bő 300 éve megszokott világrendnek, amelyben a globális kormányzás és gazdaság súlypontját, az uralkodó civilizációs mintát kizárólag a Nyugat adja. Egy új korszak nyitányaként pedig Kína körül szűkebb és tágabb koncentrikus körökben egy új, eurázsiai pólus szerveződik.

Az elsődleges hatalmi központ mozgása ismét a szuperkontinensen belül történik, amelynek folyamatai mindig is meghatározták a történelem alakulását. A Nyugat és a Kelet együttműködéséből, egymásra hatásából és versengéséből fakadóan ciklikusan váltakozva emelkedtek fel a

különböző hatalmi pólusok. A földrajzi viszonyok ugyanis a kezdetek óta lehetővé tették, hogy a tudás és a technológiai újítások szabadon áramoljanak a kelet–nyugati tengely mentén, és a régiók a közös megoldásokat fejlesztve versenyre keljenek egymással. Az ősi selyemút összekötötte Eurázsia központjait: Kínát, Indiát, Perzsiát, Arábiát, Egyiptomot és Rómát. Ezen az útvonalon cseréltek gazdát a fűszerek, a javak, a pénzek, a gondolatok, a kultúrák és a tudás.

A legutóbbi ciklusváltás a 16. századtól zajlott le Kelet és Nyugat között, amelynek hajnalán egy, az akkori Nyugatot megrengető – valószínűleg keletről érkezett – járványt követően megújult Európa 500 éves hódító útra indult. A Nyugat az elmúlt évszázadokban katonai, ipari és pénzforradalommal meghódította és az irányítása alá vonta a világot. A gazdasági súlypont ennek megfelelően Keletről Nyugatra vándorolt. A 21. században a globális rend ismét átalakulóban van – egy újabb világjárvány közepette. A világgazdaság központja ismét kelet felé tart, ahol a régi-új centrumokban (Kína, India, Arábia) sorra jelennek meg a technológiai innovációk. Ázsia ugyanis már nem technológiai másoló. Az államai nemcsak az újításoknak a létrehozásában, hanem a társadalomba való integrálásában is élen járnak. Napjaink trendjei újra bebizonyítják, hogy a tudás, a technológia és a tőke hármasa meghatározó a nemzetek és térségek felemelkedésében (Matolcsy, 2021).

A szuperkontinensünkről szóló diskurzus során hamar felmerül a kérdés: hogyan határozható meg Eurázsia? Mit jelent az „eurázsiai erőter” a nemzetközi kapcsolatok szempontjából? Ennek a megválaszolása csak látszólag egyszerű, mivel különféle értelmezések léteztek, illetve formálódnak ma is a hatalmas szárazföld külső-belső viszonyrendszerét illetően. Tanulmányunk ezért először azt vizsgálja, hogyan értelmezhető Eurázsia történelmi-kulturális szemszögből és napjaink világgazdasági-geopolitikai kontextusában. A különböző megközelítésekből kibontakozik egy tág Eurázsia-felfogás, amely egy „Lisszabontól Sanghajig” terjedő együttműködési lehetőséget vázol fel. Ez a potenciál megmutatkozik a 21. század mindhárom fő trendjében, legyen szó akár a karbonsemleges gazdaságra történő átállásról, akár a digitalizációról, akár a pénzrendszer megújulásáról. Írásunk második részében sorra vesszük e három irányvonalat, s megvizsgáljuk az adott terület eurázsiai kapcsolódási pontjait és hálózatait. Mindenekelőtt arra összpontosítunk, hogy hogyan

formálja át Kína gazdasági fordulata napjaink globális folyamatait, illetve milyen jövőt tartogat mindez Eurázsia számára.

Eurázsia különféle történelmi-geopolitikai szempontú értelmezései

Az Eurázsia szuperkontinens földrajzi, történelmi és kulturális értelmezései

Az „Eurázsia” fogalom pontos jelentéséről máig nem született egybehangzó állásfoglalás a kutatók körében, és ugyanez igaz a két kontinens földrajzi határának a megadása vagy Európa és Ázsia egy „szuperkontinensként” való értelmezésére is. Egyfajta definíció körvonalazásához érdemes a földrajzot segítségül hívni. Az egy kontinensként történő felfogás geológiai alapja az Eurázsia-lemez, amely Európa és Ázsia legnagyobb részét magában foglalja. Ez a Föld legnagyobb egybefüggő földterülete, amelyre történelmi szempontból kiválasztottként is tekinthetünk. A földrajzi folytonosság az évszázadok során lehetőséget adott egymás megismerésére, de a hatalomért folyó harcra is, amely a világ legjelentősebb civilizációinak a megjelenését eredményezte. A történelem során mindig is az itteni kultúrák és népek voltak a legnagyobb hatással az emberiségre, és hol a nyugati, hol a keleti régiók felemelkedése zajlott. Az Amerikai Egyesült Államok kivételével jelenleg is Eurázsia adja a világ vezető államait (Kína, Németország, India, Franciaország, Japán, Nagy-Britannia, Dél-Korea, Izrael, Oroszország, Törökország). Ebben a régióban él a Föld lakosságának 70 százaléka, itt állítják elő a globális bruttó GDP 70 százalékát, és a világ ismert energiakészleteinek a háromnegyede is itt található.

Euráziát Eduard Suess osztrák földrajztudós említette először, az 1880-as évek elején: a fogalommal arra utalt, hogy Európa és Ázsia várájában egy hatalmas, egybefüggő „szuperkontinens”. Később Sir Halford John Mackinder brit földrajztudós, az angolszász geopolitika kiemelkedő alakja alkotta meg az első meghatározását. A mackinderi Eurázsia-értelmezésben Európa és Ázsia nemzetei és államai képezik a világhatalmi központot. Mackinder az Urál hegységtől a Csendes-óceánig terjedő területre 1904-ben egy olyan fontos pillérként vagy tengelyként (*heartland*)

hivatkozott, amelynek az uralkodó népcsoportja az egész világ uralkodójává válhat (Macaes, 2018). Ezt az elméletet fejlesztette tovább Nicholas J. Spykman az amerikai külpolitika szemszögéből, de nála már a központon körülvevő peremterületen (Európa, arab térség, Délkelet-Ázsia, az ún. *rimland*) és annak uralásán volt a hangsúly. A 20. század végére Eurázsia politikai fogalma elsősorban az amerikai geopolitikai gondolkodóknál jelent meg stratégiai kérdésként.

Zbigniew Brzezinski Euráziát az amerikai nagystratégia szempontjából vizsgálta, és úgy vélte, hogy ott a legfontosabb az amerikai befolyás és a geopolitikai pluralizmus fenntartása ahhoz, hogy létrejöjjön egy, az Egyesült Államok vezette transzeurázsiai rendszer. Brzezinski az eurázsiai saktáblán fontos szereplőnek tartotta

- a Franciaország és Németország vezette Európát – és külön figyelmet szentelt Közép-Európára – mint Eurázsia nyugati hídfőállását;
- Kínát mint a Kelet biztos pontját, amely a délkelet- és a közép-ázsiai térséget összefogva, Nagy-Kínaként vezeti Eurázsia keleti féltékéjét;
- Oroszországot mint egy nem birodalmi, modernizált gazdasági központot;
- Törökországot mint Közép-Ázsia és a Dél-Kaukázus stabilizálására képes erőt;
- Iránt, amely egyensúlyban tartaná a régió belüli hatalmi törekvéseket, köztük Törökországot is;
- Indiát, amelynek Kína demokratikus alapokon nyugvó hatalmi ellenpontjának kell lennie;
- Japánt, amelyre az USA ázsiai képviselőjeként tekintett.

Véleménye szerint e szereplőkből egy kooperatívabb eurázsiai együttműködési rendszer jöhetne létre az Egyesült Államok képviselte unilaterális szuperhatalom örököseként (Brzezinski, 1997).

A történelem során az eurázsiai tudásmegosztás mindig is érvényesült. Kezdetben a „termékeny félholdról” és Kínából terjedtek el a mezőgazdasági újítások, amelyek újabb és újabb technológiák születését ösztönözték. A túlnyomó részüket nem egyetlen helyen találták fel, a tudásátvitel pedig békés kereskedelem, kémkedés, bevándorlás vagy

akár háború útján is történhetett (Diamond, 2007). Ez a folyamat szinte a kezdetektől összefonódott a pénzzel. Már az ókori mezopotámiai agyagtáblák is mutatják, hogy az emberiség első írásos dokumentumai a kereskedelmi elszámolásokkal foglalkoztak. Az ötezer évvel ezelőtti agyagtáblák egyfajta ősi pénzügyi eszközként a kölcsönadott áru visszafizetéséről szóltak, és – a mai okostelefonokon megjelenő elektronikus pénzhez hasonlóan – a fizetési ígéret hitelességére támaszkodtak (Ferguson, 2009).

E tényezők az ősi kínai selyemút örökségében is döntő szerepet játszottak. Maga a selyem, selyemszövet, amely ennek az ősi kapcsolati rendszernek a nevét adta, ősidőktől kezdve értékesnek számított a keleti és a nyugati emberek számára egyaránt. A Kr. e. 2. századtól a Földközi-tengertől a Csendes-óceánig terjedően városok, kultúrák és népek fejlődtek a Kínából kiinduló útvonal mentén. A kínai uralkodók már régen felismerték, hogy a haladás, valamint a kultúra, a gazdaság és a kormányzás fejlesztése érdekében elengedhetetlen a legújabb módszerek megismerése és elsajátítása. Azonban a 15–16. századi nagy földrajzi felfedezések teljes mértékben felborították az áruforgalmi rendszert, s a fejlődés súlypontja a nyugati oldalra tolódott át (Frankopan, 2015).

Számos szakértő a Nyugatnak a 16. századtól tartó felemelkedését a földrajzra vezeti vissza. Európát számos nagy folyó, hegylánc, sűrű erdők, moesarak szabdalják. Ezen a nehéz terepen rengeteg kisebb-nagyobb versengő államalakulat jött létre, az államok pedig maguk is rendekre tagozódtak (nemesség, papság, polgárság). Így Európa országai állandó és többszintű versengésben, háborúban álltak egymással. Ez elősegítette a haditechnikák és más iparágak fejlődését. Így például újabb és újabb haladás mutatkozott a tengeri hajózás terén, ami egyre távolabbi területek elérését tette lehetővé, míg a kínai puszkapor továbbfejlesztésével időről időre megújult a tűzéréség is. A háborúskodás innovációra ösztönözte a pénzügyi rendszert is. A modern kötvények elődjeiként – itáliai mintára – az állami kölcsönök új fajtái jelentek meg, továbbá elterjedt a holland pénzügyi rendszer világformáló újítása, a részvénytársaságok kereskedelmi monopóliuma is (Ferguson, 2011). Ugyanakkor a nyugati területek felemelkedése, az onnan induló felfedezések és ipari forradalmak háttérbe szorították a szuperkontinens egészének a globális viszonylatban betöltött jelentőségét. Az első ipari forradalomtól kezdődően Nyugaton

teljes átalakulás zajlott le: az innováció a vállalkozó szellemmel fuzionált. Ez távoli vidékek meghódítására ösztönözte Európát – amely az Újvilággal kezdődött, majd Euráziával folytatódott.

Ezzel szemben a keleti birodalmak, amelyek a 15. századig gazdasági-technológiai szempontból az élen jártak, lemaradtak a versenyben. Az erős központi hatalom konzerválása érdekében ragaszkodtak a régi hagyományokhoz, az elért eredmények örökségéhez, és nem tettek lépéseket az újítások széles körű gazdasági felhasználása érdekében. A rendszeren belüli versengés csupán a hivatalnoki elit hatalmát örökítette tovább. Ez a szemlélet olyan végzetes visszalépésekhez vezetett, mint amilyen például az Ázsiát felfedező Kínai Flotta 1433-as megszüntetése volt. A Cseng Ho admirális által vezetett, közel 320 hajóból és 30 ezer fős legénységből állt flotta az expedíciói során eljutott Indiába, az arab térségbe és Kelet-Afrika partjaihoz, valamint bejárta Délkelet-Ázsiát (egyes szerzők szerint egészen Amerika partjáig is elhajózott), és ezzel megteremtette a lehetőséget arra, hogy Kína felfedezze és az uralma alá hajtja a világot. Azonban belső hatalmi okokból az expedíciókat leállították, és több olyan innovációnak is véget vetettek, amelyek egy kínai ipari forradalmat indíthattak volna el (Diamond, 2007). A 15. században Japán is teljesen bezárkózott: mindenfajta külső hatáshoz, újításhoz ellenségesen viszonyult egészen a 19. századig. Európa a klasszikus tudás – a csillagászat, az optika, az orvostudomány vagy az itáliai pénzügyi forradalmat is megalapozó matematika újításai – nagy részét az iszlámnak köszönhetően ismerhette meg, ám az arab világra a 12. századtól a vallásos gondolkodás annyira ránehezedett, hogy az a térség is visszamaradt a tudományos fejlődésben (Ferguson, 2011).

Habár a nyugati dominancia idején az eurázsiai térség (mint egész) jelentősége gyakran feledésbe merült, az itteni kultúrák és vallások egymás fejlődését ösztönözték. Mindez Nyugat-Európa, majd közvetetten az Egyesült Államok megerősödésére is hatással volt. Az utóbbi években újra olyan átalakulásoknak lehetünk a tanúi, amelyek ismét teret engednek az átfogó eurázsiai együttműködésnek. A változások új nemzetközi kezdeményezéseknek biztosítanak teret. Akár a kínai Övezet és Út Kezdeményezés (*Belt and Road Initiative*, BRI), akár az orosz vezetésű *Greater Eurasia Concept* víziója is kulcsszerepet játszhat az Eurázsia régió „visszatérésében”.

Az Eurázsia-gondolat főbb geopolitikai megközelítései

A történelem egyes szakaszaiban különböző nemzetiségű történészek, filozófusok és vezetők az adott ország hatalmi víziói szerint különféle koncepciókat dolgoztak ki Euráziáról.

Kína

Kína – vagyis *Csungkuo*, azaz a Középső Birodalom – mindig is a világ közepének tekintette magát. Az ősi selyemút a bizonyítéka, hogy Kína már évszázadok óta ismeri az eurázsiai régióban rejlő fejlődési potenciált (Csizmadia, 2020). Hszi Csin-ping kínai elnök 2013-ban hirdette meg a selyemutat újraélesztő BRI nevű, nemzetközi együttműködést és közös fejlődést célzó stratégiát. Ennek keretében az infrastrukturális összeköttetéseket, a szabadkereskedelmet, a pénzforgalmat és a nemzetek közötti párbeszédet igyekszik erősíteni (Xi, 2017).

Hszi elnök kezdeményezése jól illeszkedik a Kínai Kommunista Párt (KKP) „kínai álom” eszméjébe, amellyel az ország visszanyerheti az őt megillető helyet a nemzetközi rendben. E kellően rugalmas koncepcióval Hszi Csin-ping minőségi ugrást, jobb és egyenlőbb életet kínál a kínai társadalom számára. Ez az „álom” magában foglalja az 5000 éves civilizáló hagyományait és Kína korábbi nagyságát, valamint a társadalmi-gazdasági irányításnak az elmúlt 30 évben kialakult modelljét, a „reform és nyitás” politikáját. A gyors növekedés eredményeire támaszkodva a kínai külpolitika is magabiztosabb lett. Hszi „Ébredő sárkány” néven több külpolitikai programot is elindított, amelyek közül a három legfontosabb:

- az USA-val egyenrangú fellépés a globális szintéren, a nemzetközi intézményekben;
- a szomszédos országokat segítő „nagy testvér” pozíciója;
- a BRI kezdeményezés, amely új együttműködési irányt ajánl Eurázsia számára.

Az egyértelmű gazdasági célok teljesítésén – pl. a nyugati tartományok fejlesztésén, a túlzott ipari kapacitások lekötésén, a kínai vállalatok versenyképességének növelésén, az RMB nemzetközi forgalmának erősítésén – túl a BRI hosszú távú geopolitika stratégia is. Kína ázsiai

regionális hatalomból globális hatalommá kíván válni, amihez szüksége van BRI-ben részt vevő országok, így Európa közreműködésére is. A fő hangsúly ezért a kölcsönös előnyökre helyeződött (Ferdinand, 2016).

A program lehetőséget ad Kínának és partnereinek arra, hogy közös projektek révén kereskedelmi, infrastrukturális, valamint fenntartható zöld és digitális fejlesztéseket hajtsanak végre (Li, 2018). Ennek keretében Peking kétirányú kapcsolatokat szorgalmaz, azaz a saját kivitelének az erősítése mellett üdvözli a Kínába érkező befektetéseket és árukat is. A BRI égisze alatt 2021 januárjáig 171 ország és nemzetközi szervezet összesen 205 együttműködési megállapodást írt alá Kínával az új seleműt közös építéséről (*XinhuaNet*, 2021a).

Oroszország

A 20. században feltűnt Eurázsia-eszmék közül az egyik leggyakrabban emlegetett az oroszok által kidolgozott geopolitikai koncepció (Mostafa, 2013), amelyben a Kreml stratégiai, geopolitikai és biztonsági érdekei jelennek meg. E gondolat szerint az Eurázsia középpontjában elterülő Oroszország természetes jogot formál a térség irányítására. Az orosz gondolkodók legfőbb érve, hogy az ország területe Európára és Ázsiára is kiterjed, a földrajza és a kultúrája mindkét földrész elemeit hordozza, és az ott élő emberek azok jegyeit viselik. Leonid Gumilev, az orosz eurázsiai gondolat egyik legnagyobb alakja szerint Moszkva fő célja az európai és az ázsiai érdekek közötti egyensúly megteremtése. A 21. században ezt az elméletet fejlesztette tovább Alekszandr Dugin, az új orosz geopolitika fő alakja. Szerinte Oroszország se nem Kelet, se nem Nyugat, illetve sem Európa, sem Ázsia, csakis az Eurázsia fogalommal határozható meg, szerinte az atlanti erőteréből irányított unipoláris világrenddel szemben egy többpólusú világrendet kell kiépíteni, amelynek a Moszkva–Berlin-, Moszkva–Teherán-, Moszkva–Tokió- és Moszkva–Peking-tengely mentén kell egyesülnie. Ám Oroszország nem eshet a regionális hatalom csapdájába (nem maradhat csupán annyi), ugyanis az ország elképzelhetetlen birodalom nélkül (Szilágyi, 2019).

E vélemény jól illusztrálja, hogy Oroszország mindig is igyekezett megerősíteni a nagyhatalmi státuszát, amely a cári birodalom és a Szovjetunió idején is az orosz külpolitika fókuszát jelentette. A Szovjetunió

felbomlását követően orosz politológusok kidolgozták a *Greater Eurasia* koncepciót. Az Indiát, Közép-Ázsiát, Kínát és Oroszországot összefogó terv lényege, hogy a Nyugat miatt eddig háttérbe szorult keleti hatalmak összefogva az új multipoláris világ gazdasági-politikai központjaivá váljanak.

Vlagyimir Putyin orosz elnök 2016-ban, a St. Petersburg International Economic Forumon mutatta be a *Greater Eurasia Concept* stratégiát, amely jól illeszkedik a „kelet felé fordulást” (*Pivot to East*) célzó orosz külpolitikai irányhoz (Li, 2018). Habár a koncepció még nem tartalmazott konkrét intézkedéseket, ám egyértelmű elköteleződést jelentett a multipoláris világrend mellett, amelyben Oroszországra a geopolitikai folyamatok formálójának a szerepe hárult. A koncepció célja egy „Liszaszabontól Vlagyivosztokig” tartó kooperáció, amely – a kereskedelmi akadályok lebontása és a befektetések ösztönzése révén – elsősorban egyetlen gazdasági tömbként fogható fel. Ennek az egyik formája lehet az orosz részvétellel 2015-ben létrehozott Eurázsiai Gazdasági Unió, amely az ország elsődleges befolyási zónáját foglalja magában, de a kapuja az európai országok előtt is nyitva áll. A *Greater Eurasia Concept* különlegessége, hogy – a korábbi orosz külpolitikai iránnyal szemben – az új országok csatlakozására és más nemzetközi együttműködésekkel való partnerségre is nyitott. Ezt bizonyítják például Putyinnak a Sanghaji Együttműködési Szervezettel (*Shanghai Cooperation Organization, SCO*) és a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetségével (*Association of Southeast Asian Nations, ASEAN*) kialakítandó szélesebb körű partnerség érdekében megfogalmazott konzultációs tervei.

Kazahsztán

Az eurázsiai koncepció konkrét ideológiaként jelenik meg Kazahsztánban, ahol a vezetés az országban élő különféle etnikumok közötti béke, szolidaritás és egység biztosítékaként hivatkozik rá (Mostafa, 2013). Földrajzi szempontból Kazahsztán ázsiai országnak számít (bár a területének 10%-a Európához tartozik), azonban az etnikai sokszínűsége, a geopolitikai és a történelmi sajátosságai miatt eurázsiai államnak vallja magát.

Az 1990-es években kialakított kazah Eurázsia-koncepció alapfeltevése az volt, hogy az ország mindkét földrészre kiterjed, ezért hídszerepet tölt

be Európa és Ázsia között. A koncepciót Nurszultan Nazarbajev elnök fejtette ki először 1994-ben, a Moszkvai Állami Egyetemen, aki később számos rendszerszintű programot indított el, köztük az Eurázsiai Gazdasági Unió (EGU) létrehozását is. E vízió szerint az Oroszországtól Indiáig húzható észak–déli függőleges vonal mentén olyan „eurázsiai” országok „övezetét” találjuk, amelyek sem a Nyugathoz, sem a Kelethez nem tartoznak. Ezek az országok – a számos különbségük ellenére – egy erőforrásokban gazdag csoportot alkotnak, amelyek együttműködése a világ geopolitikai egyensúlyára is hatással van. Nazarbajev mellett is érvelt, hogy az EGU-nak helyet kell kapnia az új globális pénzügyi rendszerben is (Mostafa, 2013). Az unió célja egy egységes tőke-, szolgáltatás-, termék- és munkaerőpiac létrehozása, amely fel tudja venni a harcot a globalizáció kihívásaival (Ilyash és Vasa, 2019).

Más megközelítések

Ankara értelmezésében Eurázsia a török népek által lakott területet jelenti, így a víziójuk egy török nemzetközösség kialakítása a Törökországon kívül – Oroszországban, a Balkán-félszigeten és más közép-ázsiai országokban – élő törökök egyesítésével. A koncepció a Szovjetunió őszeomlását követően indult el – az orosz területeken élő török-muszlim gondolkodóktól –, azonban eddig csak akadémiai körökben jelent meg, és nem vált irányadóvá a török külpolitikában (Mostafa, 2013).

Az Európai Uniónak az Eurázsia-gondolatkörhöz való hozzáállását szintén érdemes megvizsgálni. Tekintettel az ázsiai gazdaságok gyors ütemű fejlődésére és az EU-val fennálló szoros kereskedelmi kapcsolataikra, az EU a hozzájuk fűződő kapcsolatok fejlesztése érdekében 2018-ban megalkotta a vonatkozó stratégiáját (*Connecting Europe and Asia – Building Blocks for an EU Strategy*), és egyre több keleti országgal törekszik szabadkereskedelmi egyezmény aláírására. A stratégiai dokumentum szerint az EU által preferált konnektivitás alapelvei: a fenntarthatóság, az integrált szemlélet (digitális és fizikai hálózatok), valamint a szabályokon alapuló nemzetközi rend. Ennek jegyében az EU elsősorban három területen kíván együttműködni a szomszédjaival és az ázsiai partnereivel:

- kiemelt közlekedési folyosók, hatékony és a közérdeket szolgáló digitális összeköttetések és energetikai kapcsolatok;
- közös sztenderdek kialakítása a személyek, áruk, szolgáltatások és a tőke hatékonyabb áramlása érdekében;
- az erőforrások mozgósítása a beruházásihiánnyal küzdő szektorok és térségek irányába (European Union, 2018).

A különböző megközelítések tanulságai

Eurázsia előretörésének a tényét támasztja alá Danny Quah, a Lee Kuan Yew School of Public Policy dékánjának az elmélete (Quah, 2011), miszerint Kína és a kelet-ázsiai országok felemelkedése következtében a világgazdaság súlypontja nyugatról fokozatosan egyre inkább keletre tolódik (1. ábra). A pandémia kitörése óta még nyilvánvalóbbá vált, hogy a gyorsan fejlődő eurázsiai országok döntő hatással vannak a világgazdaság növekedésére és a hatalmi viszonyrendszerre. A Covid-válság megmutatta például, hogy az ellátási láncok zavartalan működése érdekében szükség van az infrastrukturális összeköttetések közös fejlesztésére is (*Asian Development Bank*, 2017).

Habár a hagyományos Eurázsia-koncepciók más-más nemzeti törekvésekből származnak, és eltérő térségekre vonatkoznak, mégis jól mutatják, hogy a szuperkontinens legtöbb meghatározó országa egy nagyobb eurázsiai keretrendszerben gondolkodik. Ezért egyre lényegesebb az eurázsiai párbeszéd – s nemcsak a gazdaság és a pénzügy, hanem a technológia, a tudomány és a fenntartható fejlődés területein is (Matolcsy, 2020). A szuperkontinensben való gondolkodást erősítik az EGU és a BRI közötti interakciók is: az egymástól független, de hasonló térséget lefedő integrációs törekvések két vezető hatalma, Oroszország és Kína már számos alkalommal nyilatkozott az „együtműködések együtműködéséről”, amely egy, a kelet-közép-európai térségtől a Sárga-tengerig terjedő gazdasági teret hozna létre (Ilyash, 2020). A két integráció közötti partnerség különlegessége, hogy egyszerre lehet kooperatív, komplementer és kompetitív is, mivel az eltérő értékeik vagy a nagyhatalmak másfajta – például Oroszország geopolitikai és Kína kereskedelmi – céljai akadály helyett akár hajtóerőként is hathatnak szuperkontinens nemzeteinek a kooperációjára (Ilyash, 2020).

1. ábra²

A világgazdaság súlypontjának változása a térképen

A továbbiakban a 21. század azon megatrendjeit azonosítjuk, amelyek nem pusztán meghatározzák a következő évtizedeket, hanem páratlan lehetőséget is teremtenek a „Lisszabontól Sanghajig” terjedő eurázsiai együttműködés megerősítésére.

A 21. századi megatrendek szerepe az eurázsiai erőter formálásában

A karbonsemleges gazdaságra történő átállás és a fenntarthatóság

Az eurázsiai hálózatok megerősödése azon is múlik, hogy hogyan tudnak együttműködni a szuperkontinens gazdaságai a karbonsemlegességre történő átállás érdekében. Az utóbbi időszak egyik nagy

² Forrás: *The Economist*, 2018.

horderejű folyamatának Kína zöldfordulatát tekinthetjük. A távol-keleti óriás politikájában egyre hangsúlyosabbá válik a fenntartható gazdasági modell. Hszi Csin-ping 2020-ban hirdette meg az ország karbonsemlegességének a céldátumát (2060), az üvegházhatású gázok kibocsátásának a tetőzését pedig a 2030-ra irányozta elő (*Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China*, 2020). Ez középtávon összhangban van a kínai gazdasági fejlődés irányával, amelyben a növekedés minőségi dimenziói kerülnek előtérbe.

Hszi Csin-ping már a pandémia előtt meghirdette a Zöld Selyemút nevű kezdeményezést (*Green Belt and Road Initiative*, Green BRI), amelynek keretében Kína igyekszik kialakítani a BRI beruházásaira vonatkozó környezeti irányelveket, szervezeti kereteket. Az iránymutatók szerint az új projekt elsősorban a piaci szereplők kezdeményezésein alapul, az államok szerepe pedig a közös platformok létrehozásában és a tudásmegosztásban merül ki. Mindez elősegíti a fenntartható növekedés egységesebb eurázsiai modelljének a kialakulását. Nagyon fontos azoknak az ázsiai országoknak a bekapcsolása, amelyek a gazdasági fejlődés első lépcsőfokain állnak, s így ráutaltak a fosszilis energiaforrásokra (*BRI International Green Development Coalition*, 2020). Esetükben a Zöld Selyemút hozzájárulhat a tradicionális iparosodás fenntartható alternatívájának a megtalálásához.

A BRI 2019-ig lezárult beruházásainak mintegy kétharmada (50 milliárd dollár értékben) az energiaszektorban jött létre. A befektetett tőke több mint 40 százalékát (legalább 20 milliárd dollárt) megújulóenergia-kapacitásokra fordították, a fosszilis energiát használó projektek összértéke 30, a villamosenergia-hálózatok fejlesztése pedig 24 százalékot tett ki (Eder és Mardell, 2019). Kína emellett a megújulóenergia-termeléshez szükséges berendezések legnagyobb gyártója és exportőre, így az eurázsiai térség zöldfordulatát nagymértékben támogathatja a kínai beruházók által megosztott technológia és tudás (Coenen, Bager, Meyfroidt, Newig és Challies, 2021). A multilaterális együttműködés egyik jó példája lehet a horvátországi Pelješac híd, amely az első olyan BRI-projekt, amelyet az EU finanszírozott, és egy kínai konzorcium kivitelezésében készült el (*Seenews*, 2021).

Jelenleg a karbonsemlegességre történő átállás a legfontosabb olyan terület, ahol az Európai Unió és Kína érdekei és törekvései jól harmonizálnak,

különös tekintettel arra, hogy az EU új hétéves költségvetése és helyreállítási alapja (*Next Generation EU*, NGEU) kulcsszerepet szán a körforgásos gazdasági modellnek. Az NGEU egy 800 milliárd eurót meghaladó, így a valaha volt legnagyobb értékű helyreállítási program Európában, amelynek célja a Covid19 utáni zöld és digitális átállás támogatása, valamint a térség rugalmasságának a javítása (*European Commission*, 2021a). Az EU már 2019-ben meghirdette a *European Green Deal* programot, amely 2050-et tűzte ki a klímasemlegesség elérési dátumának. A kezdeményezés beruházásaira összesen 600 milliárd eurónyi forrást szánnak az NGEU-ból és az EU hétéves költségvetéséből (*European Commission*, 2021b). A *European Green Deal* és a Zöld Selyemút beruházásai jól összekapcsolhatók: az infrastrukturális és a megújulóenergia-projektek mellett az európai és a kínai fél a közlekedésben is partner lehet, például az elektromos autók és a környezetkímélő vasúti forgalom terén. Az EU-val és Kínával kapcsolatban meg kell említeni a két térség együttműködését segítő „zöld” pénzügyi törekvéseket is, amelyek egyik legfrissebb eredménye a 2021 novemberében kidolgozott *EU–China Common Ground Taxonomy* elnevezésű közös követelményrendszer. Ez a várakozások szerint nemcsak a határon átnyúló együttműködéseket segíti a zöld fejlesztések és pénzügyi tevékenységek könnyebb azonosításán keresztül, hanem a globális fenntartható pénzügyi sztenderdek összehasonlíthatóságát, valamint a közöttük lévő interoperabilitást is javítja (Gong és Merle, 2021).

Érdemes még kiemelni két olyan ázsiai kezdeményezést, amely eurázsiai viszonylatban is irányadó lehet. Az egyik a Dél-Korea átfogó fejlesztési tervének (*Korean New Deal*, KND) részeként tavaly bemutatott *Green New Deal*, amely 2025-ig összesen mintegy 62 milliárd dollár értékű állami és magánforrást irányoz elő a karbonsemlegességre történő átmenetre olyan projektek keretében, mint a környezetbarát mobilitás, a „zöld” ipari komplexumok és iskolák (*Ministry of Economy and Finance*, 2020). Felismerve a kapcsolódó pénzügyi kérdések rendezésének a szükségességét, a koreai Pénzügyi Szolgáltatások Bizottsága és a koreai jegybank a zöldpénzügyeknek és a klímaváltozásnak dedikált csoportokat hozott létre, hogy pénzügyi oldalról támogassák a zöldcélok megvalósítását. A másik kiemelkedő program a szingapúri kormányzat *Green Plan 2030* cselekvési terve, amelynek pillérei: a fenntartható városi életvitel,

a környezettudatos nevelés, az energiagazdálkodás, a zöldiparágak és a környezeti ellenálló képesség (Government of Singapore, 2021). Szingapúr élen jár a karbonsemlegességet támogató megoldások kutatásában (pl. CO₂-megkötő technológiák, hidrogénmeghajtás) és a zöldpénzügyek terén is, így az eurázsiai zöldfordulat egyik tudásközpontjaként működik (*Straits Times*, 2020; *Channel News Asia*, 2021; *Monetary Authority of Singapore*, 2021a).

Ambiciózus és példaértékű zöldtörekvéseket azonban nemcsak Eurázsia nyugati és keleti oldalán lehet találni, hanem a közép- és kelet-ázsiai térségben is. A Közép-Ázsia pénzügyi központjaként is emlegetett Nur-Szultanban található Asztanai Nemzetközi Pénzügyi Központ (*Astana International Financial Centre*, AIFC) létrehozta a Zöld Pénzügyi Központját (*Green Finance Centre*), amely egyrészt a térségbe irányuló zöldbefektetések ösztönzésével, másrészt kormányzati tanácsadással foglalkozik (*The Diplomat*, 2021). Az AIFC továbbá aktív szerepet vállal a kínai Zöld Selyemút kezdeményezés megvalósításában, és 2021 júniusa óta a BRI *Green Investment Principles* (GIP) regionális központi feladatait is ellátja (*Astana International Financial Centre*, 2021). A közel-keleti térségben pedig számos zöldstratégiát (pl. az *UAE Vision 2021* vagy az *UAE Green Growth Strategy*) dolgozott ki az Egyesült Arab Emírségek (EAE) vezetése, amelyek vezérelvként szolgálnak a zöld fenntartható projektet megvalósítása során.

A digitális technológiák előtérbe kerülése

A technológiai haladás felértékelődése szintén kooperációs lehetőségeket tartogat. Ám az elmúlt évek folyamatai arra mutattak rá, hogy a technológiai szuverenitás és a kritikus infrastruktúrák kérdése, a gazdasági és a nemzetbiztonsági érdekek összetett kihívás elé állítják a döntéshozókat az együttműködés tekintetében.

Kína gyors digitalizációja jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy 2020-ban, a Covid-válság évében az ország a nagy gazdaságok közül egyedülként növekedést (+2,3%) ért el (*Xinhua*, 2021b). A 21. századra a tudományos és a technológiai innovációk már a kínai növekedés elsődleges mozgatórugóivá váltak (National Development and Reform Commission, 2020). Azok gerincét az ország különleges övezetei (nemzeti csúcstechnológiai zónák,

a szolgáltatásokra fókuszáló demonstrációs zónák, a helyi tudományos parkok) adják. Ezek révén belső verseny zajlik – az európai államok évszázados versengéséhez hasonlóan, de egy finomított, kooperatív, kínai modellben.

E modell lényege az állam és a magánszektor sajátos együttműködése (Ito, 2019; Shi-Kupfer és Ohlberg, 2019). Az utóbbi években kiemelt szerepet kaptak a nemzetközi szinten is terjeszkedő internetes vállalatok (Keane és Yu, 2019). A platformgazdaság óriásai – az Alibaba, a Tencent és a Baidu – jelentős részesedéssel bírnak Eurázsia különböző piacain, különösen Délkelet-Ázsiában, de megcélozták Indiát, Közép-Ázsiát, sőt Európát is. Az Alibaba *AliExpress* nevű online felülete már 13 uniós országban a három legnagyobb ilyen jellegű piactér között szerepel (Dekker, Okano-Heijmans és Zhang, 2020). Hasonló globális sikereket értek el a kínai telekommunikációs és hardvergyártó cégek is (pl. Huawei, ZTE).

E vállalatok számára nyit további teret a BRI digitális leágazása, a Digitális Selyemút (*Digital Silk Road*, DSR), amely révén a fizikai infrastruktúra fejlesztése mellett 5G-hálózatok, adatközpontok és platformok létesítésére, a navigációs rendszerek és a nemzetközi K+F-tevékenységek kiterjesztésére is sor kerül (Keane és Yu, 2019). Thomas Eder és Jacob Mardell becslése szerint Kína legalább 10 milliárd dollárt szánt a DSR projektjeire (Eder és Mardell, 2019), más számítások szerint a kapcsolódó beruházásokra fordított összeg 2019 végéig már a 79 milliárd dollárt is elérhette (*Deloitte China*, 2019). A DSR-ben rejlő óriási lehetőség a tudástranszfer és a megfizethető technológia, amely a fejlődő világot ugrásszerű fejlődéssel kecsegteti.

Kínának egyre nagyobb szerep jut a nemzetközi sztenderdek formálásában. Peking útjára indította a *China Standards 2035* stratégiát és a *World Internet Conference* nemzetközi fórumot (Dekker *et al.*, 2020). A globális sztenderdek meghatározását az Európai Unió is stratégiai célnak tekinti, így az az eurázsiai együttműködés másik fontos területe lehet, bár e területen az egyes szereplők céljai, elvei, motivációi sok tekintetben (pl. adatvédelem, technológiai szuverenitás, kiberbiztonság) eltérnek.

Más feltörekvő high-tech hatalmak (pl. Dél-Korea, Szingapúr, India, Izrael és az Egyesült Arab Emírségek) megjelenésével is számolni kell. A World Intellectual Property Organization (WIPO) 2021-es globális

innovációs indexének világrangsorát nyugati államok (Svájc, Svédország, USA) vezetik, ám az 5. helyet már Dél-Korea szerezte meg, a 8. helyen Szingapúr, a 12. helyen pedig Kína áll. A WIPO jelentései szerint Kína alacsonyabb ráfordítással ér el közel hasonló innovációs teljesítményt, mint a rangsorok elején szereplő nyugati államok. Ezt támasztja alá, hogy 2020-ban Kínából érkezett a legtöbb szabadalombejegyzési kérelem a szervezethez, ezzel az ország részesedése majdnem 25 százalékra emelkedett. A második legtöbb szabadalmi igényt az USA-ból nyújtották be (21,5%), az élbolyban pedig szerepelt még Japán és Németország, bár az ő részesedésük (18,3, illetve 6,8%) csökkent az előző évhez képest (*The State Council. The People's Republic of China*, 2021).

Az UNESCO adatbázisában a vásárlóerő-paritáson számított K+F-kiadásokról elérhető legfrissebb adatok szerint Dél-Korea a világelső a kutatás-fejlesztésre szánt források GDP-arányos mértékében: a bruttó hazai összterméke 4,1 százalékát fordítja erre a tevékenységre (UNESCO Institute for Statistics, 2021). A *Digital New Deal* keretében Szöul célja „gyors követőből úttörővé” válni az innováció terén (*Korean New Deal*, 2020). A 49 milliárd dolláros keretösszegű program kulcsprojektjei közé tartozik az adatok, a hálózatok és a mesterséges intelligencia rendszereinek a nemzetgazdasági szintű integrációja, az oktatás digitalizációja, az érintésmentes gazdaság bővítése, valamint az „okos” közszolgáltatások és az „okos” közlekedés.

Szintén tudásközpontként kapcsolódik be az eurázsiai együttműködésbe Szingapúr, amely az utóbbi időben például az úttörő zöldgazdasági megoldások (membrántechnológia, hidrogénmeghajtás, szén-dioxid-hasznosítás) fejlesztésével hívta fel magára a figyelmet. Ezek egy része digitális alapokon valósul meg (pl. karbon-ellentételezési platform), ami Szingapúr kiemelkedő digitalizációs programjának (*Smart Nation*) is köszönhető. Hasonló kezdeményezések (*Masdar City. The Sustainable City. Smart Dubai*) indultak az Egyesült Arab Emírségekben is, ahol stratégiai cél az okosvárosok, high-tech központok létrehozása. Az egyik legsikeresebb fenntartható okosvárosprojektjük a 2006-ban létrehozott *Masdar City*, amelynek célja az energiahasználat és a hulladék csökkentése, valamint a vízhasználat javítása. A projekt példáján indult el a technológiai átalakulást célzó *Smart Dubai* program, valamint a városon belül található okosváros-fejlesztések – *The Sustainable City, Dubai South* és *Desert Rose City* – is (*United Arab Emirates*, 2021).

A pénzrendszer megújulása

A digitalizáció maga után vonja az elektronikus fizetések terjedését – az elmúlt évek és a pandémia ezen a téren is új trendet hoztak: az elektronikus pénz új formái jelennek meg. A keleti országok – Kína és Dél-Korea – élen járnak a mobilfizetések terén: Kínában a fizetések 83 százaléka már három évvel ezelőtt is digitálisan történt (*Atlantic Council*, 2020), két internetes vállalat – az Alibaba *Alipay*, valamint a Tencent *WeChat Pay* – mobilalkalmazásán keresztül, a koreai piacot vezető *Kakao Pay* és *Naver Pay* online fizetési alkalmazások pedig összesen 64 millió felhasználóval rendelkeztek 2021 júniusában (*Statista*, 2022). A digitalizációnak újabban a jegybankok álltak az élére, a digitális jegybankpénzek (*central bank digital currency*; CBDC) koncepciójával. A CBDC a legegyszerűbb értelemben „digitális készpénz” (bővebben lásd: Banai és Nagy, 2021). A kriptovaluták terjedésének kihívására reagálva Kína lett a CBDC-fejlesztés egyik úttörője. A kínai jegybank, a People’s Bank of China 2020-ban kezdte meg a digitális jüan (e-CNY) tesztelését a valós fizetési forgalomban.

Noha a világpénz minden bizonnyal még hosszú ideig az amerikai dollár marad, a CBDC leendő bevezetése támogathatja a kínai fizetőeszköz külföldi (eurázsiai) használatát. Az e-CNY közvetlen, gyors, sőt offline tranzakciókra is alkalmas lesz. Ez potenciálisan hatalmas idő- és költségelőnyt jelent a mai, USA-központú nemzetközi fizetési infrastruktúrával (a SWIFT-rendszerrel) szemben (Birch, 2020). A kínai valuta egyéb tulajdonságainak a kedvező alakulása (további pénzügyi liberalizáció, a tőkekorlátozások feloldása stb.) esetén hosszabb távon jó esély van arra, hogy még szorosabbra fűződjenek az eurázsiai gazdasági szálak. Ennek a csatornái a kínai fizetési applikációk terjeszkedésével bizonyos értelemben már elő is készültek.

A különböző jegybanki CBDC-kezdeményezések összekapcsolása is erősítheti az eurázsiai kooperációt. Az Atlantic Council *CBDC Tracker* gyűjtése szerint Eurázsia országai közül hét jutott el a digitális jegybankpénz (legalább szűk körű) tesztelésének a fázisába (Kína, Dél-Korea, Thaiföld, Szaúd-Arábia, az Egyesült Arab Emírség, Svédország, Ukrajna), Kambodzsa pedig 2020-ban útnak indította a CBDC-hez hasonló *Bakong* fizetési rendszert (2. ábra). Az Európai Központi Bank időközben

bejelentette a digitális euró projektjének az indítását, amely kezdetben a koncepció kidolgozására, a piaci hatásokra, a jogszabályi keretekre és a konzultációra fókuszál (*European Central Bank*, 2021).

Kína és Hongkong, valamint Thaiföld és az Egyesült Arab Emírségek megkezdték az ún. *Multiple CBDC Bridge* projektet, amely a Nemzetközi Fizetések Bankja Innovációs Központjának (*Bank for International Settlements Innovation Hub*, BISIH) közreműködésével a különböző CBDC-fejlesztések összekapcsolását vizsgálja (*Bank for International Settlements*, 2021). Az alapja a Hongkongi Monetáris Hatóság (*Hong Kong Monetary Authority*, HKMA) és a Bank of Thailand (BoT) kezdeményezése, amely a thaiföldi *Inthanon* projektre támaszkodik. Az utóbbi keretében a BoT már tesztelte a bankközi (*wholesale*) CBDC prototípusát, a közelmúltban pedig a reálgazdasági szereplők számára is elérhető (*retail*) CBDC irányába léptek előre (*Bank of Thailand*, 2021). A thai jegybank 2020-ban a német Giesecke+Devrient (G+D) technológiai céget kérte fel a prototípus létrehozására, és 10 millió thai bát (320.000 dollár) értékű forrást allokált a 3–5 éven belül történő teljes bevezetés előkészítő szakaszára (*Coindesk*, 2021). Az európai-ázsiai együttműködés másik példája, hogy a Monetary Authority of Singapore és a Banque de France sikeresen zárta a közös projektjét, amellyel a digitális jegybankpénzek határon átnyúló bankközi forgalmát szimulálták a szingapúri dollár és az euró devizapárra nézve (*Monetary Authority of Singapore*, 2021b). Szintén lényeges kooperációt testesít meg az *Aber* projekt, amely Szaúd-Arábia és az EAE bilaterális CBDC-fejlesztése (*Saudi Central Bank*, 2020).

Az együttműködés másik fontos vetülete az azonnali fizetési rendszerek összekötése. Annak az aktív szervezője a Monetary Authority of Singapore, amely a BISIH partnereként *Nexus* néven egy globális azonnali fizetési hálózatra tett javaslatot (*Monetary Authority of Singapore*, 2021c). A kapcsolódó protokoll megalkotása – az internetes protokollokhoz hasonlóan – támogatná az együttműködésben rejlő lehetőségek kiaknázását.

Kitekintés

A történelmi tapasztalatok szerint a világ hatalmi pólusai az egyes térségek felemelkedéséből és az azt követő hanyatlásából adódóan folyamatosan változnak. Ezért ma már csak multipoláris világrendben gondolkodva lehet fenntartható haladást elérni és az emberiséget érintő kihívásokat kezelni. Kína és más keleti országok gazdasági fejlődése, valamint a multilaterális együttműködés iránti elkötelezettsége az Eurázsia-tengely erősödésére és egy jövőbeni szélesebb körű együttműködésre enged következtetni. A folyamatosan előretörő eurázsiai térség csak akkor válhat és maradhat tartósan versenyképes mind geopolitikai, mind gazdasági szempontból, ha az országok közötti együttműködés a megatrendekre – a technológia és a tudás fejlesztésére – összpontosít (Matolesy, 2021).

A megatrendek mindenekelőtt azt a kérdést vetik fel, hogy az Európai Unió, Kína és a térség többi országa előtérbe tudja-e helyezni a közös érdekeket a természetszerűleg meglévő különbségekkel szemben, és egymás erősségeire támaszkodva kölcsönösen előnyös utat járnak-e be a gazdasági lehetőségek (a karbonsemlegességre való átállás, a digitalizáció és a pénzügyi reform) kiaknázása érdekében. Ebben különösen Kína és az Európai Unió viszonyának az alakulása lesz perdöntő, hiszen e hatalmak az eurázsiai szuperkontinens két „végének”, Európának és Ázsiának a régi-új központjait testesítik meg. Hosszú távon a felek felismerhetik, hogy a közös érdekeik erősebbek az egyéb (pl. ideológiai) szempontoknál, ebben pedig fontos szerepet játszhat Kelet-Közép-Európa, amely a nemzetközi beruházásai révén maga is a kooperáció motorja lehet.

Irodalomjegyzék

Asian Development Bank (2017). Meeting Asia's Infrastructure Needs. A letöltés ideje: 2020. december 10. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/227496/special-report-infrastructure.pdf>.

Astana International Financial Centre (2021). The AIFC Green Finance Held the First Online Meeting of the Advisory Board of the GIP Regional Office in Central Asia. A letöltés ideje: 2022. április 7. <https://aifc.kz/press-relizy/tszf-provel-pervoe-onlain-zasedanie-konsultativnogo-soveta-regionalnogo-ofisa-gip-v-tsentralnoi-azii/>.

- Atlantic Council* (2020). China's Digital Currency Electronic Payment Project Reveals the Good and the Bad of Central Bank Digital Currencies. A letöltés ideje: 2020. október 7. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/chinas-digital-currency-electronic-payment-project-reveals-the-good-and-the-bad-of-central-bank-digital-currencies/>.
- Atlantic Council* (2021). Atlantic Council CBDC Tracker. Central Bank Digital Currency Progress Map. A letöltés ideje: 2021. július 8. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/econographics/the-rise-of-central-bank-digital-currencies>.
- Banai Ádám és Nagy Benjámín (szerk.) (2021). *At the Dawn of a New Age – Money in the 21st Century. A Study Volume of the Magyar Nemzeti Bank on Central Bank Digital Currency*. Budapest: Magyar Nemzeti Bank.
- Bank for International Settlements* (2021). Central Banks of China and United Arab Emirates Join Digital Currency Project for Cross-Border Payments. A letöltés ideje: 2021. július 8. <https://www.bis.org/press/p210223.htm>.
- Bank of Thailand* (2021). The Way Forward for Retail Central Bank Digital Currency in Thailand. A letöltés ideje: 2021. július 21. https://www.bot.or.th/Thai/DigitalCurrency/Documents/BOT_RetailCBDCPaper.pdf.
- Birch, David G. W. (2020). The War over Virtual Money Is Real. *Journal of Payments Strategy & Systems*, 13(4), 300–309.
- BRI International Green Development Coalition* (2020). Green Development Guidance for BRI Projects. Baseline Study Report. December 2020. A letöltés ideje: 2021. június 23. http://en.brigc.net/Reports/Report_Download/202012/P020201201717466274510.pdf.
- Brzezinski, Zbigniew (1997). A Geostrategy for Eurasia. *Foreign Affairs*, 76(5), 50–64.
- Channel News Asia* (2021). Shell to Trial First Hydrogen Fuel Cells for Ships in Singapore. A letöltés ideje: 2021. április 23. <https://www.channelnewsasia.com/news/business/shell-to-trial-first-hydrogen-fuel-cells-for-ships-in-singapore-14664100>.
- Coenen, Johanna, Bager, Simon, Meyfroidt, Patrick, Newig, Jens és Challies, Edward (2021). Environmental Governance of China's Belt and Road Initiative. *Environmental Policy and Governance*, 31(1), 3–17.
- Coindesk* (2021). Thailand's Central Bank Taps German Payments Giant to Design CBDC Prototype. A letöltés ideje: 2021. július 21. <https://www.coindesk.com/thailand-bank-central-digital-currencies-gieseckedevrient>.

- Csizmadia Norbert (2020). *Geofusion – Mapping of the 21st Century*. Szingapúr: World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd.
- Dekker, Brigitte, Okano-Heijmans, Maaïke és Zhang, Eric Siyi (2020). *Unpacking China's Digital Silk Road*. Hága: Clingendael Netherlands Institute of International Relations. A letöltés ideje: 2020. december 10. https://www.clingendael.org/sites/default/files/2020-07/Report_Digital_Silk_Road_July_2020.pdf.
- Deloitte China (2019). BRI Update 2019 – Recalibration and New Opportunities. A letöltés ideje: 2021. január 19. <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/cn/Documents/ser-soe-br/deloitte-cn-bri-update-2019-recalibration-and-new-opportunities-en-190422.pdf>.
- Diamond, Jared (2007). *Guns, Germs, and Steel: The Fates of Human Societies*. New York, NY: W. W. Norton & Company.
- Eder, Thomas és Mardell, Jacob (2019). Powering the Belt and Road. *Mercator Institute for China Studies*. A letöltés ideje: 2021. június 24. <https://merics.org/en/tracker/powering-belt-and-road>.
- European Central Bank (2021). Eurosystem Launches Digital Euro Project. A letöltés ideje: 2021. augusztus 4. <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2021/html/ecb.pr210714-d99198ea23.en.html>.
- European Commission (2021a). Recovery Plan for Europe. A letöltés ideje: 2022. április 8. https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_en.
- European Commission (2021b). A European Green Deal. Striving to Be the First Climate-Neutral Continent. A letöltés ideje: 2021. augusztus 3. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
- European Union (2018). Connecting Europe and Asia – Building Blocks for an EU Strategy. *Asia-Pacific Center for Security Studies*. A letöltés ideje: 2021. július 16. <https://apcss.org/wp-content/uploads/2020/02/European-Union-Connecting-Europe-and-Asia-Building-Blocks-for-an-EU-Strategy.pdf>.
- Ferdinand, Peter (2016). Westward Ho – the China Dream and ‘One Belt, One Road’: Chinese Foreign Policy Under Xi Jinping. *International Affairs*, 92(4), 941–957.
- Ferguson, Niall (2009). *The Ascent of Money. A Financial History of the World*. London: Penguin Books Ltd.
- Ferguson, Niall (2011). *Civilization: The West and the Rest*. London: Penguin Books Ltd.

- Frankopan, Peter (2015). *The Silk Roads: A New History of the World*. London: Bloomsbury Publishing.
- Gong, Yuanyuan és Merle, Cédric (2021). EU–China Common Ground Taxonomy, a Painkiller to Taxonomy Headaches? *NATIXIS*. A letöltés ideje: 2022. április 7. <https://gsh.cib.natixis.com/our-center-of-expertise/articles/eu-china-common-ground-taxonomy-a-painkiller-to-taxonomy-headaches>
- Government of Singapore (2021). *Green Plan 2030*. A letöltés ideje: 2022. november 2. <https://www.greenplan.gov.sg/>.
- Ilyash György (2020). Az Eurázsiai Gazdasági Unió és az Övezet és Út Kezdeményezés kölcsönhatásai Közép-Ázsiában. *KKI-elemzések*, (43). A letöltés ideje: 2020. április 1. https://kki.hu/wp-content/uploads/2020/05/43_KKI-elemzes_EGU-BRI_Ilyash_20200504.pdf.
- Ilyash György és Vasa László (2019). Az Eurázsiai Gazdasági Unió helyzete és kilátásai. *Külgügyi Szemle*, 18(4), 67–85. A letöltés ideje: 2022. április 01. <https://kki.hu/wp-content/uploads/2020/04/04-Ilyash-Vasa.pdf>.
- Ito, Asei (2019). Digital China: A Fourth Industrial Revolution with Chinese Characteristics? *Asia–Pacific Review*, 26(2), 50–75.
- Keane, Michael és Yu, Haiqing (2019). A Digital Empire in the Making: China's Outbound Digital Platforms. *International Journal of Communication*, 13, 4624–4641.
- Khanna, Parag (2019). *The Future Is Asian. Commerce, Conflict and Culture in the 21st Century*. New York, NY: Simon & Schuster Paperbacks.
- Li, Yongquan (2018). The Greater Eurasian Partnership and the Belt and Road Initiative: Can the Two be Linked? *Journal of Eurasian Studies*, 9, 94–99.
- Macaes, Bruno (2018). *Eurázsia hajnala. Az új világrend nyomában*. Budapest: Pallasz Athéné Könyvkiadó.
- Matolsy György (2019). *The American Empire vs. the European Dream*. Budapest: Pallasz Athéné Könyvkiadó.
- Matolsy György (2020). Sustainability and Cooperation: The Foundations of a Eurasian Future. *China Daily*. A letöltés ideje: 2021. július 1. <https://www.chinadaily.com.cn/a/202010/26/WS5f94dlc2a31024ad0ba80b95.html>.
- Matolsy György (2021). A 4T-modell. *Novekedes.hu*. A letöltés ideje: 2021. augusztus 4. <https://novekedes.hu/mag/matolsy-gyorgy-a-4t-modell>.
- Ministry of Economy and Finance* (2020). Government Releases an English Booklet on the Korean New Deal. A letöltés ideje: 2022.

- november 2. <https://english.moef.go.kr/pc/selectTbPressCenterDtl.do?boardCd=N0001&seq=4948>.
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China* (2020). Statement by H. E. Xi Jinping, President of the People's Republic of China at the General Debate of the 75th Session of the United Nations General Assembly. A letöltés ideje: 2021. június 23. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1817098.shtml.
- Monetary Authority of Singapore* (2021a). Sustainability Report 2022/2021. A letöltés ideje: 2021. július 1. <https://www.mas.gov.sg/publications/sustainability-report/2021/sustainability-report>.
- Monetary Authority of Singapore* (2021b). Monetary Authority of Singapore and Banque de France Break New Ground in CBDC Experimentation. A letöltés ideje: 2021. október 28. <https://www.mas.gov.sg/news/media-releases/2021/monetary-authority-of-singapore-and-banque-de-france-break-new-ground-in-cbdc-experimentation>.
- Monetary Authority of Singapore* (2021c). BIS Innovation Hub and Monetary Authority of Singapore Publish Proposal for Enhancing Global Real-Time Retail Payments Network Connectivity. A letöltés ideje: 2021. augusztus 4. <https://www.mas.gov.sg/news/media-releases/2021/bisih-and-mas-publish-proposal-for-enhancing-global-real-time-retail-payments-network-connectivity>.
- Mostafa, Golam (2013). The Concept of 'Eurasia': Kazakhstan's Eurasian Policy and Its Implications. *Journal of Eurasian Studies*, 4(2), 160–170.
- National Development and Reform Commission (2020). Report on the Implementation of the 2019 Plan for National Economic and Social Development and on the 2020 Draft Plan for National Economic and Social Development. *Xinhua.Net*. A letöltés ideje: 2021. január 16. <http://www.xinhuanet.com/english/download/nationaleconomic.pdf>.
- Patai Mihály és Horváth Marcell (2021). *Eurázsia kora. A tudás, a technológia, a pénz és a fenntartható geoökonómia jövőbeli irányvonalai*. Budapest: Magyar Nemzeti Bank.
- Quah, Danny (2011). *The Global Economy's Shifting Centre of Gravity*. A letöltés ideje: 2021. augusztus 4. <http://www.dannyquah.com/Quilled/Output/2011.01-Danny.Quah-The-Global-Economys-Shifting-Centre-of-Gravity-j.1758-5899.2010.00066.x.pdf>.
- Saudi Central Bank* (2020). Project Aber. Saudi Central Bank and Central Bank of the U.A.E. Joint Digital Currency and Distributed Ledger

- Project. A letöltés ideje: 2022. november 2. https://www.sama.gov.sa/en-US/News/Documents/Project_Aber_report-EN.pdf.
- Seenews* (2021). *Croatia's Peljesac Bridge Construction Project to Be Completed in 2022 – Prime Minister*. A letöltés ideje: 2021. június 24. <https://seenews.com/news/croatias-peljesac-bridge-construction-project-to-be-completed-in-2022-pm-731437>.
- Shi-Kupfer, Kristin és Ohlberg, Mareike (2019). China's Digital Rise. Challenges for Europe. *Mercator Institute for China Studies, Papers on China*. (7). A letöltés ideje: 2020. december 10. https://merics.org/sites/default/files/2020-06/MPOC_No.7_ChinasDigitalRise_web_final_2.pdf.
- Statista* (2022). Number of Mobile Payment Users in South Korea as of June 2021, by Provider. A letöltés ideje: 2022. április 6. <https://www.statista.com/statistics/1128355/south-korea-number-of-digital-payment-users-by-provider/#statisticContainer>.
- Strait Times* (2020). Separating Carbon from Fossil Fuel Emissions. A letöltés ideje: 2020. október 28. <https://www.straitstimes.com/singapore/environment/separating-carbon-from-fossil-fuel-emissions>.
- Szilágyi István (2019). Az orosz geopolitikai gondolkodás. Áttekintés. *Geopolitikai Szemle*, 1(1), 9–39.
- The Diplomat* (2021). The AIFC's Role in Kazakhstan's Green Transition. A letöltés ideje: 2022. április 7. <https://thediplomat.com/2021/12/the-aifcs-role-in-kazakhstans-green-transition/>.
- The Economist* (2018). The Chinese Century Is Well Under Way. A letöltés ideje: 2021. szeptember 3. <https://www.economist.com/graphic-detail/2018/10/27/the-chinese-century-is-well-under-way>.
- The State Council. The People's Republic of China* (2021). China Tops in WIPO Patent Bids. A letöltés ideje: 2021. augusztus 3. http://english.www.gov.cn/news/topnews/202103/03/content_WS603ee530c6d0719374af9daa.html.
- UNESCO Institute for Statistics (2021). How Much Does Your Country Invest in R&D? *UNESCO Institute for Statistics*. A letöltés ideje: 2021. augusztus 4. <http://uis.unesco.org/apps/visualisations/research-and-development-spending/>.
- United Arab Emirates* (2021). Smart Sustainable Cities. A letöltés ideje: 2022. április 8. <https://u.ae/en/about-the-uae/digital-uae/smart-sustainable-cities>.

- World Intellectual Property Organization* (2021). Global Innovation Index 2021. Tracking Innovation Through the COVID-19 Crisis. A letöltés ideje: 2021. október 28. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf.
- Xi, Jinping (2017). Együtt kell kiépítenünk a Selyemút Gazdasági Övezetet. In Xi Jinping: *Kína kormányzásáról*. Budapest: ÁJTK.
- Xinhua.Net* (2021a). Xi Promotes High-Quality Mutual-Beneficial BRI Cooperation. A letöltés ideje: 2021. június 30. http://www.xinhuanet.com/english/2021-06/18/c_1310015591.htm.
- Xinhua.Net* (2021b). China's GDP Tops 100 Trillion Yuan in 2020. A letöltés ideje: 2021. június 29. http://www.xinhuanet.com/english/2021-01/18/c_139677413.htm.